

Lakivaliokunta

Dnro K2024-29

1(2)

5.12.2024

LaV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönnö: HE 152/2024, 22.11.2024

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI OIKEUDENKÄYMISKAAREN JA TUOMIOISTUINMAKSULAIN 5 §:N MUUTTAMISESTA

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta. Pyydettyä lausuntona Asianajajaliitto esittää seuraavaa.

Otsikko

Yhtenä Asianajajaliiton sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Asianajajaliiton oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Asianajajaliitto pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Yleistä

Asianajajaliitto katsoo, että tällä hetkellä oikeudenkäyntien pitkä kesto erityisesti riita-asioiden sekä oikeudenkäyntikulujen kasvu ja siihen liittyvät riskit ovat syitä, jotka vaikuttavat siihen, että valituslupaa haetaan aiempaa harvemmin. Erityisesti käsittelyaikojen lyhentäminen lisäisi Asianajajaliiton käsityksen mukaan valituslupahakemusten määrää.

Asianajajaliitto toteaa, että esityksessä hovioikeuden jatkokäsittelylupajärjestelmän on todettu vähentäneen korkeimmalle oikeudelle tulevien hakemusten määrää, jolloin jatkokäsittelylupajärjestelmän uudistaminen ja/tai oikeuskäytännön ohjaaminen voisivat olla yksi keino vaikuttaa ennakkopäätösten määrän kasvuun korkeimmassa oikeudessa.

Asianajajaliitto toteaa, että oikeusprosessin kesto vaikuttaa muutoksenhaun mielekkyyteen myös rikosasioissa, joissa tuomion täytäntöönpano on aloitettu välittömästi käräjäoikeuden tuomion jälkeen. Tällaisissa tilanteissa muutoksenhaku ja siihen kuluva aika voivat käytännön tasolla jopa hankaloittaa vapautensa menettäneen asemaa.

Asianajajaliitto edelleen nostaa esille, että useiden rikosasioiden ja muiden oikeusavulla hoidettavien asioiden kohdalla korkeimman oikeuden palkkiokäytäntö vaikuttaa muutoksenhaun arviointiin. Oikeusavulla hoidettavan asian valituslupan tekemisestä ja ajamisesta korkeimpaan oikeuteen suoritetaan avustajalle korvaus kolmelta tunnilta. Laadukkaan valituksen ja erityisesti valituslupahakemuksen tekemiseen kuluva aika on todellisuudessa paljon kolmea tuntia suurempi, jolloin tämän ylittävältä ajalta asianajaja tekee työtään ainakin osittain ilman palkkiota. Mikäli valituslupahakemusten määrää halutaan nostaa, oikeusavun tuntimääriä tulisi Asianajajaliiton näkemyksen mukaan nostaa vastaamaan asianajajan todellista työmäärää valituslupan tekemisestä ja ajamisesta korkeimpaan oikeuteen.

Kysymyksen ratkaiseminen jatkokäsittelylupa-asiassa (ns. hyppyvalituslupa)

Asianajajaliitto pitää esitettyä hyppyvalituslupamenettelyä kannatettavana ja hyvänä.

Asianajajaliitto tuo esille huomionaan, että jo nykysääntelyn puitteissa hovioikeudella on mahdollisuus myöntää jatkokäsittelylupa ennakkopäätösperusteella ja ottaa kysymys näin ratkaistavakseen. Kyse on tällöin siitä, onko hovioikeuksien jatkokäsittelylupakäytäntö oikeasuuntainen vai liian tiukka, mihin taas voidaan vaikuttaa korkeimman oikeuden ennakkopäätösten ohjaavalla vaikutuksella. Hovioikeuskäsittelyn myötä toteutuu myös selkeämmin oikeusastejärjestys valitusoikeuksineen.

Asianajajaliitto pyytää lisäksi kiinnittämään huomiota jäljempänä esitettyihin kannanottoihin liittyen vapautensa menettäneiden henkilöiden oikeusturvan toteutumiseen.

Ennakkopäätöskysymys

Asianajajaliitto kannattaa esitystä hyvänä.

Ennakkopäätöskysymyksellä pystyttäisiin puuttumaan esimerkiksi oikeudellisesti epäselviin summaarisiin velkomusasioihin liittyviin kysymyksiin, joihin ei tyypillisesti haeta muutosta esimerkiksi vastaajan passiivisuuden takia ja esimerkiksi sellaisiin perintään liittyviin toimintatapoihin, jotka ovat jääneet vaille huomiota sen vuoksi, ettei tuomioistuimella yksipuolista tuomiota antaessaan ole ollut mahdollisuutta tutkia vaatimuksia tarkemmin.

Asianajajaliiton näkemyksen mukaan ehdotettu sääntely, joka liittyy etenkin ennakkopäätöskysymykseen, jouduttaisi oikeusprosesseja sellaisissa tapauksissa, joissa ennakkopäätöksen tarve havaitaan oikeusprosessin varhaisessa vaiheessa. Tämä korostuu erityisesti perusteluissa mainituissa lain siirtymäsääntelyn tulkintatilanteissa. Ehdotus voi kuitenkin kääntyä itseään vastaan, mikäli ennakkopäätöksen pyytäminen korkeimmasta oikeudesta kestäisi liian kauan. Tällaisessa tapauksessa ehdotus saattaisi entisestään viivästyttää oikeudenkäyntien kestoa ja lisätä oikeudenkäyntikuluja.

Asianajajaliitto katsoo, että edellä esittelyjen perusteiden johdosta ennakkopäätöskysymyksen pyytäminen ei voisi olla myöskään asianosaisten suostumusten varassa vaan tuomioistuimella tulisi olla itsenäinen prosessinjohto asiassa.

Esityksen jatkovalmistelussa ehdotusta on muutettu siten, että hovioikeuden käsitellessä asiaa muutoksenhakuasteena kysymyksen siirtäminen ei olisi mahdollista ilman asianosaisten suostumusta. Tämä perustuu keskeisesti siihen, ettei vastaavaa painavaa tarvetta suostumusedellytyksen murtamiseen näyttäisi olevan enää hovioikeusvaiheessa. Asianajajaliitto katsoo muutoksen hovioikeusvaiheen osalta kannatettavana.

Muuta

Asianajajaliitto pitää kannatettavana esitystä siitä, että ennakkopäätöstä ei voida hakea rikosasiassa, jossa on kyse lain oikeudenkäynneistä rikosasioissa 5 luvun 13 §:ssä tarkoitetusta kiireellisenä käsiteltävästä asiasta.

Asianajajaliitto kiinnittää lisäksi huomiota tilanteeseen, jossa vastaaja on vangittuna rikosoikeudenkäynnin alkaessa tai hovioikeudessa tai omaisuuteen kohdistuu pakkokeinoja. Ennakkopäätöksen kysymisestä päätettäessä huomioon tulisi ottaa nämä seikat eli onko vastaaja vapautensa menettäneenä ja/tai kohdistuuko omaisuuteen pakkokeinoja ja mikä vaikutus muun muassa oikeudenkäynnin keston pidentymisellä olisi niiden osalta. Tämä vaatii erillistä ratkaisua pakkokeinon jatkamisen osalta. Asianajajaliitto arvioi, että tämä edellyttäisi nimenomaista säännöstä esitettyyn OK 30 a lukuun ja/tai muutoksia pakkokeinolainsäädäntöön.

Asianajajaliitto katsoo, että edellä esiin tuodut oikeusturvanäkökulmat tulee ottaa huomioon erityisesti, mikäli käräjäoikeudessa ennakkopäätöskysymyksen tekeminen ei edellytä osapuolten suostumusta.

Helsingissä 5. päivänä joulukuuta 2024

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson
Pääsihteeri

LAATI

Asianajaja Johanna Toiviainen, Jyväskylä

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikos- ja siviiliprosessioikeuden asiantuntijaryhmässä.